

Szerkesztette
BRÎNDUȘA ARMANCA es GAZDA ÁRPÁD

Dálnok felfedezése

Román és magyar
újságírók Dózsa
falujáról

Tartalom

- Előszó a magyar kiadáshoz / 5
- A szabadság szele Dózsa falujában.
A dálnoki kiáltvány / 9
- A dálnoki hagyma rétegei / 28
- Dálnokiak a hadak útján / 52
- A nap, amikor Isten szabadságra ment.
Dózsa György kivégzése / 75
- A másik Dózsa / 90
- Kincsek, gyógyító források és egyéb csodák / 108
- Mesék a ház körül / 116
- Dálnoktól Londonig: Barabás Miklós,
a biedermeier festészet székely mestere / 136
- Interjú Bánffy Farkassal, a Gál-kúria felújításának
ügyvezetőjével / 155
- Katica néni dálnoki receptjei / 161
- A szerzőkről / 167

RUXANDRA HUREZEAN

A szabadság szele Dózsa falujában. A dálnoki kiáltvány

Mintha folyamatos történelmi kísérletek alanya lenne Dálnok'. A falu „emlékei” a neolitikumból, majd a dákok korából származnak, de abból a széles füves kertből is, ahol később egy egész birodalmat a feje tetejére állító gyermek Dózsa cseperedett fel. Dálnok egy költő-író, egy bizantinológus akadémikust, egy világhírű festőt, Magyarország egyik miniszterelnökét, illetve a magyar hadsereg két tábornokát adta. Valamint krumplit és földet. 1990 után azonban már semmit sem adott, viszont mindent vissza akart szerezni. Hogy szabad legyen, a maga ura. Azóta egy másik történelmi kísérlet részese.

A kirándulókkal és iskolásokkal Dálnokba érkező buszok rendszerint Dózsa György szobra előtt állnak meg. A vezér egy bazaltkő tetejéről tekint le rájuk. Lendületes, akár egy hollywoodi hős, mintha semmi köze sem lenne ahhoz az ösztövé paraszthoz, akit izzó trónra ültetve ábrázolnak a történelemkönyvek. De hát miért is lenne így? Lejjebb, a szülőház kertjében különböző korokból származó

Dálnok, Dózsa György szülőhelye.

emléktáblák sorakoznak. A máról is beszélnek, nemcsak a múlttól. Négy, Dózsáról készült emlékmű jelzi, mennyire büszke a falu híres szülöttjére, aki nemcsak a magyar nemesség elleni, de a parasztok jogai és szabadsága kivívásáért is kiobbantott felkelést vezetett.

A történelmi „kincsek” közé tartozik két, dálnoki származású tábornok is. Miklós Béla, az első magyar hadsereg tábornoka, aki rövid ideig a magyar kormány élén is volt. Miután parancsba adta csapatainak, hogy szüntessék be a szovjet hadsereg elleni harcot, s fordítsák fegyvereiket a német csapatok ellen, szolgálataiért cserében 1944 decemberében miniszterelnökké nevezték ki. A másik tábornok, Dálnoki Veress Lajos a második magyar hadsereg parancsnoka volt a második világháború idején, és Horthy Miklós kormányzó megbetegedése esetén annak helyettese. A sikertelen kiugrási kísérlet után a németek

letartóztatták, de megszökött a sopronkőhidai börtönből. A frissen hatalomra jutott kommunisták államellenes szervezkedéssel vádolták, 1947-ben alapfokon halálra ítélték, majd büntetését életfogytiglani börtönre enyhítették. 1956-ban szabadult, Angliába ment, ott is halt meg.

A dálnokiak beleváló, egyenes embereknek tartják magukat, akik nem félnek a nehézségektől, s ha valamit a fejükbe vesznek, azt véghez is viszik. S ha a székely Dózsáról kérdezed őket, mindenekelőtt saját életükről kezdenek beszélni, a földről, a munkáról, s szinte észrevétlenül szövik bele a történetbe a hőst. Mert minden esetben „haza-hozzák”, hiszen Dózsa őket is felszabadította egyszer, nem is olyan régen, 2004. április 19-én. De erről majd később.

A túlélők

A falu lakosságának száma ma alig több ezer léleknél, pedig voltak idők, amikor népesebb volt, mint Sepsiszentgyörgy, amely, ugyebár, város. Dendrológiai parkja is volt, a falu központjában, a Lázár-Beczássy család birtokában, egy Csehországból épp e célból hozott tájépítő alakította ki. Mindenféle ritkaságokat honosítottak itt meg, s bár ma meglehetősen elhanyagolt képet mutat, a kert különleges, fenséges benyomást kelt, mint aminek semmi köze környezetéhez. Gingko biloba páfrányfenyőtől az arizonai fenyőig, japán magnóliától az indiai dióig és egy igen ritka juharféleséig sok érdekes fajtával találkozhatunk. A kúriák meg igyekeznek talpon maradni. Miután tulajdonosaikat deportálták a kommunizmusban, az épületeket magtárakká, óvodákká, irodákká változtatták, vagy egyszerűen hagyták őket romba dőlni. Holott ezek a túlélési listán szereplő

épületek – Lázár (1753), Gaál-Borbáth (1844), Bartha (XIX. század), Hadnagy (XX. század eleje), Veres és Darkó (XVIII. század) – közkinccsnek számítanak.

Dezső bácsi szeretné elfelejteni a múltat, Tánja néni viszont nem. Dezső bácsi eladta a kúriát és a telek nagy részét egy kulturális alapítványnak, Tánja néni pedig az egyháznak. S bár úgy tűnik, egyazon úton haladnak, egyikük megbékélt a sorssal, míg a másiknak még van némi elszámolni valója a múlttal. Tánja néni felvesz egy diót a fűből, feltöri a már megfeketedett puha héját, s belét a fény felé tartja. „Látja? Szív alakú, nem ehető, másféle dió, mint a mifelénk megszokott”, mondja és gyors léptekkel vezet körbe az egykor kommunisták által elkobzott családi birtokán. Amikor 1990. után visszakapta – mondja – egyesek csúnyán megcsorbították a birtok területét. Úgy tűnik, közte és a kommunizmus között nincs helye a megbékélésnek.

„Egy este, épp húshagyó kedd volt, amikor a milicisták és a falu kommunistái megérkeztek hozzánk, s bejelentették, hogy indulnunk kell. Semmit sem vihetünk magunkkal. Kislány voltam még, autóba ültettek, bevitték Sepsiszentgyörgyre. Körülbelül egy évet maradtunk ott, majd valamennyiünket, több mint hetvenünket Brassóban marhavagonokba raktak, élelem és víz nélkül átvittek az országon, ma is hallom, ahogy kattogott a vonat a cernavodai hídon. Nem tudtuk, hová visznek, végül egy Duna-menti rizsültetvénynél hajtottak le bennünket, akár az állatokat.” A Dálnokba való visszatérésük után éltek, ahogy tudtak, ki-ki nyeldeste a maga gombócát. Soha nem tettek szemrehányást senkinek. Pedig a falu

Kapuoszlop. Akkor épült, amikor a lencsét drágán adták, s az emberek jól éltek Dálnokban.

tele volt az ő házukból származó dolgokkal. Tele keserű emlékekkel.

Az egyik kapuoszlopon rövid szöveg, inkább a kinti-eknek szánva véshették kőbe, mintsem a bentieknek. „Ezt a kaput Szász János és felesége építette 1922-ben, amikor egy mázsa lencse 2000 lejt ért.” A lencse, magyarázza Tánja néni, rendkívül jó bevételi forrás volt. Ma már kideríthetetlen hogyan, de a termény a dédnagyapja révén került a faluba. „Két zsák magot hozott Budapestről, oda is valahonnan Kanadából került. Elvetette a magot, s az kikelt. Egész Európában nem volt akkoriban lencse. Hihetetlenül értékes ajándék volt, abból gazdagodott meg a falu. Az Albina bank révén értékesítették, jól ment az üzlet. Maréknyi magból ennyi lesz – mutatja széttárt karokkal –, jól csillapítja az éhséget, megtölti a katonák